

נקודת מבט מתודולוגית על החשיפות האחרונות סביב חקירת ה-FBI את קשרי מטה הבחירות של טראמפ עם הרוסים - על הרגישות והמורכבות של יחסי מודיעין קברניט ועל מקומה של התקשורת

1. ב-2 בפברואר 2018 שחררה ועדת המודיעין של בית הנבחרים (בה רוב רפובליקני) לאחר הצבעה בנושא ובאישורו של הנשיא, **מזכר מסווג המציג לכאורה כשלים משמעותיים הנוגעים לעבודתם של משרד המשפטים האמריקני וה-FBI במהלך חקירת המעורבות הרוסית בבחירות 2016**, בדגש על חקירת שיתוף הפעולה בין טראמפ וצוותו לבין הממשל הרוסי.
2. המזכר, הנקרא גם "Nunes memo" כשמו של ראש ועדת המודיעין בבית הנבחרים, דוין נונס (Devin Nunes). עוסק בהרחבה בבקשתם של משרד המשפטים ושל ה-FBI לאשר מעקב אחר **קרטר פייג'** (Carter Page), אזרח אמריקני ששימש בהתנדבות כיועץ של טראמפ במהלך קמפיין הבחירות, ובבסיס המודיעיני-ראייתי עליו נשענה בקשה זו. בקשת המעקב אחר פייג', וכן הבקשות לחידוש האישור (מוגשות כל 90 ימים), מועברות ל-FISC (Foreign Intelligence Surveillance Court) בהתאם לחקיקת FISA (Foreign Intelligence Surveillance Act)¹. חקיקה זו מאפשרת לעקוב אחר אזרחים אמריקניים החשודים בפעילות בשם גורם זר.
3. לפי הדו"ח, בקשת משרד המשפטים וה-FBI התבססה על מקור אחד – **כריסטופר סטיל** (Christopher Steele), קצין מודיעין לשעבר ב-MI6 (הסוכנות המקבילה ל-CIA) בבריטניה, וכיום עיתונאי, המחזיק בעמדות שליליות כלפי טראמפ. **סטיל שימש במשך תקופה ארוכה כמקור של ה-FBI, אך במקביל עבד עם המפלגה הדמוקרטית - Democratic National Committee, DNC ועם אנשי הקמפיין של הילרי קלינטון, במטרה לזהות קשרים בין טראמפ לבין רוסיה.**
4. הבקשה הראשונית שהגישו משרד המשפטים וה-FBI **באוקטובר 2016**, כמו גם הבקשות לחידוש המעקב אחר פייג' לא כללו התייחסות לקשרים בין סטיל לבין ה-DNC, למעורבות בקמפיין של הילרי קלינטון ולכספים שקיבל מהם. הבקשה הראשונית אמנם ציינה כי סטיל עבד עבור "גורם אמריקני", אך לא ציינה מפורשות כי סטיל עבד עבור חברת המחקר Fusion GPS, שמנהלה קיבל תשלום מחברת עריכת דין שייצגה את ה-DNC. לטענת המזכר, זאת, **חרף היכרותם של בכירים במשרד המשפטים וב-FBI עם עמדותיו הפוליטיות, ולמרות ידיעתו של משרד המשפטים כי שחקנים פוליטיים מעורבים בפעילותו של העיתונאי**. בפועל, קיבל סטיל תשלום מה-DNC, מהקמפיין של קלינטון ומה-FBI עבור אותה העבודה.

¹ חוק זה נחקק בשנת 1978, ונועד לאשר מעקב סיגנטי לצורך איסוף מידע אחר איומים חיצוניים.

5. לצד זאת, הבקשה לאישור המעקב אחר פייגי נשענה באופן ניכר על כתבה שפורסמה בספטמבר 2016 בסוכנות הידיעות Yahoo News, שהתמקדה בנסיעתו למוסקבה חודשיים קודם לכן.² **משרד המשפטים וה-FBI העריכו באופן שגוי כי מדובר בשני מקורות בלתי תלויים:** הכתבה בסוכנות הידיעות והמידע שסיפק סטיל. עם זאת, סטיל עצמו הודה באותו החודש בפני בית-משפט בבריטניה כי **נפגש עם סוכנות הידיעות ועם אתרי חדשות נוספים בהכוונת חברת המחקר Fusion GPS שבה עבד.**
6. סטיל סיים את תפקידו כמקור של ה-FBI, כחודש לאחר מכן, באוקטובר 2016 לאחר שחשף (בכתבה שפורסמה ב-Mother Jones) את קשריו עם ה-FBI. כותבי המזכר סבורים כי סטיל היה צריך לסיים את תפקידו כחודש קודם לכן, כשהתבררו קשריו עם אתרי חדשות, ולפני הגשת הבקשה בדבר אישור המעקב אחר יועצו של טראמפ ל-FISC. זאת, לאור העובדה כי בעצם קשריו עם סוכנויות ידיעות אחרות הפר את הדרישה הבסיסית ביותר ממקור לאמינות.
7. הגם שסיים את תפקידו, **סטיל נותר בקשר עם משרד המשפטים, דרך קשריו עם סגן התובע הכללי באותה העת, ברוס אור (Bruce Ohr).** אור הכיר את עמדתו השלילית של סטיל כלפי טראמפ כבר בספטמבר 2016, אך זו לא שוקפה בבקשות המעקב שהוגשו. במקביל, אשתו של אור עבדה אף היא בחברת המחקר Fusion GPS ועסקה במחקר שמומן ע"י ה-DNC וע"י מנהלי הקמפיין של קלינטון. זמן קצר לאחר הבחירות ה-FBI החל לתשאל את אור על קשריו עם סטיל.
8. המזכר מציין כי בקשת המעקב שהוגשה ל-FISC מזכירה גם את ג'ורג' פאפאדופולוס (George Papadopoulos), ששימש כיועץ במהלך הקמפיין של טראמפ ושחשף כי לרוסים מידע שעשוי להביך את קלינטון. זאת, אף שלטענת המזכר אין אינדיקציות המעידות על קשר בין פאפאדופולוס לפייגי, ולכן עניין זה אינו רלוונטי לבקשת המעקב אחר פייגי.
9. אף שהמזכר אינו מציין זאת, קרט פייגי, חי בעבר ברוסיה (בשנים 2004-2007) ונחקר כבר בשנת 2013 ע"י ה-FBI בשל קשריו עם אנשי מודיעין רוסיים, וניסיונותיהם לגייס אותו כסוכן. אחד הסוכנים הרוסים שעמד בקשר עם פייגי טען כי פייגי הרבה לבקר ברוסיה עמד בקשר עם חברת הגז והנפט הגדולה ברוסיה, Gazprom; ונתפס כ"מי שמעוניין להרוויח הרבה מאוד כסף".³
10. לאחר תחילת חקירתו בספטמבר 2016, הדובר של טראמפ הבהיר כי פייגי אינו משמש כיועץ, ומנהלי הקמפיין ביקשו מפייגי שלא להציג את עצמו כחלק ממנו.⁴
11. אם לא די בכך כדי להראות עד כמה מורכבת וסבוכה הפרשה, חשיפה נוספת מעידה על קשרים בין מארק וורנר (Mark Warner), חבר במפלגה הדמוקרטית וחבר בוועדת

² מיילים שהודלפו הראו כי נסיעתו של פייגי למוסקבה אושרה בתנאי שלא יציג את עצמו כחלק מקמפיין טראמפ.

³ https://www.washingtonpost.com/news/politics/wp/2018/01/31/what-we-know-about-the-warrant-to-surveil-carter-page/?utm_term=.e6b3770bfe22

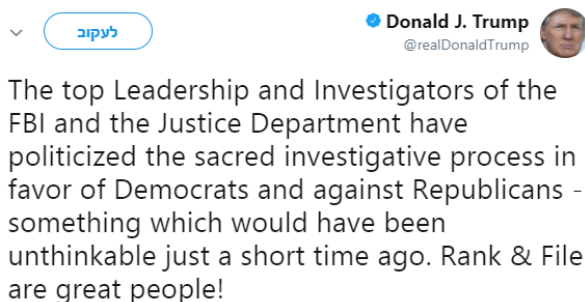
⁴ <https://www.politico.com/story/2018/02/08/carter-page-steve-bannon-fbi-communications-398992>

המודיעין של הסנאט עם גורם המקורב לאוליגרך רוסי שמקושר לנשיא פוטין. גורם זה, לפי הודעות הטקסט שנחשפו שימש כמתווך בין וורנר לבין סטיל. חשיפה זו עשויה להעיד כי לא רק שסטיל עבר עבור ה-DNC והקמפיין של קלינטון, אלא גם עבור גורמים רוסיים.⁵

התגובות לחשיפה

12. פרסום המזכר מגביר את המתח בין ממשל טראמפ לבין ה-FBI ולבין הרפובליקנים – מערכות יחסים מתוחות ממילא, וכן מעורר שיח פרשני נרחב. אלה המבקרים את תוכנו של המזכר טוענים כי הוא מכיל מידע חלקי בלבד, המתמקד בקשריו של סטיל לגורמים אופוזיציונריים, מבלי לבחון את אמיתות טענותיו ומבלי להתייחס לרקע של קרטרי פייגי וקשרי עבר שלו לגורמים רוסיים.⁶ לעומתם, יש המכירים בכך כי המזכר מעלה שאלות בנוגע לתקינות חקירתו של פייגי והמעקב אחריו, אך גם בנוגע לגישה בה נקטו יתר הגורמים שעסקו בנושא זה (FISC וממשל אובאמה לדוגמה).⁷

13. הנשיא טראמפ השתמש במזכר כבסיס למתקפה נחרצת נגד ה-FBI. הוא קבע, כי "ה-FBI ומשרד המשפטים הפכו את תהליך החקירה הקדוש למוטה פוליטית".

14. תגובת ה-FBI לשחרור המזכר ולדברי הנשיא הייתה שהסוכנות מתייחסת ברצינות למחויבות ל-FISC. בהצהרה נמסר כי לסוכנות ניתנה אפשרות מוגבלת מאוד לבחון את תוכן המזכר יום לפני ההצבעה בוועדת המודיעין על שחרורו, וכן כי הסוכנות מביעה דאגה ממידע ומעובדות חסרות המשפיעות על דיוקו.⁸ משרד המשפטים האמריקני טען בטרם שוחרר המזכר כי יהיה זה חסר אחריות לשחררו. ראש ה-FBI, כריסטופר ויי (Christopher Wray) הביע אמון באנשי ארגונו וחזק את ידיהם.⁹

⁵ <http://www.tabletmag.com/jewish-news-and-politics/255290/christopher-steele-putin-oleg-deripaska>

⁶ https://www.fpri.org/article/2018/02/wheres-beef-house-intelligence-committee-memo-provides-answers-leaves-many-questions/?utm_source=FPRI+E-Mails&utm_campaign=9c58412a09-EMAIL_CAMPAIN_2017_22_12&utm_medium=email&utm_term=0_e8d0f13be2-9c58412a09-179135181#_ftn1

⁷ <https://www.hoover.org/research/steele-dossier-intrigue>

⁸ <https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/fbi-statement-on-hpsci-memo>

⁹ <https://twitter.com/awzurcher/status/959542609537634305>

15. הדמוקרטים כתבו נייר תגובה למזכר שפורסם בשם של הרפובליקנים, אך הנשיא טראמפ לא אישר את פרסומו כמות שהוא ודרש את רידודו, כך שיהיה ניתן לפרסמו מבלי לחשוף מידע מסווג¹⁰.

לעקוב

Donald J. Trump
@realDonaldTrump

The Democrats sent a very political and long response memo which they knew, because of sources and methods (and more), would have to be heavily redacted, whereupon they would blame the White House for lack of transparency. Told them to re-do and send back in proper form!

2018 - 6:20 10 בפבר' 2018

סיכום

16. מעבר להשלכות בהקשר הפנים אמריקני, הרי שבהסתכלות רחבה יותר, הפרשה גם מדגישה את מורכבותה של עבודת המודיעין בנושאים בעלי אופי פוליטי, כאשר כל פעולה או קביעה של הגופים המקצועיים נתונה לבקרה של הגורמים הפוליטיים המבקרים את שרותי המודיעין ומפקחים עליהם, ועלולה להיתפס כנגועה בשיקולים פוליטיים בעצמה. הפרשה ממחישה את הקושי בבניית תיק מודיעין בסוגיות אלה, תוך בחינת התמונה השלמה והערכת מהימנות המידע והמקורות, הנגועים בדרך כלל בהטיות פוליטיות בעצמם.

17. פרשת המעורבות הרוסית בבחירות בארה"ב בכללותה ממחישה את תפקידה של התקשורת בעידן הנוכחי המשמשת כמקור משמעותי – המספקת מידע, ידע ופרשנות גם יחד. מצדו השני של המטבע, ארגוני המודיעין חשופים יותר, בין אם מתוך שינוי מדיניות שתכליתו עידוד השקיפות, מתוך הכרח או דרישה לחשוף מידע החיוני לידיעת הציבור ובין אם בעקבות הדלפת מידע כפי שפרשיות עבר מלמדות.

18. החשיפה התקשורתית מהווה רכיב חשוב בניהול התהליך המודיעיני, וחושפת את המודיעין לביקורת. זו, עשויה לאפשר בחינה אותנטית של כשלים והצלחות ולהביא לשיפור העשייה המודיעינית, אך עלולה גם לשמש ככלי פוליטי לקידום אינטרסים שונים. עניין זה משפיע גם על הקשר בין המודיעין לקברניט, אשר אינו מתבצע רק בערוצים פורמליים כבעבר. בתנאים כאלה עלול להיווצר משבר אמון בין המערכת המקצועית לבין הקברניטים ותומכיהם הפוליטיים העשוי לפגוע באפקטיביות הפעולה של מערכת המודיעין בה מדובר.

19. האם יש דרכים להימנע מהשלכות שליליות אלה? ראשית ברור שחקירות ופעולות מסוג רגיש זה מחייבות מאמץ מיוחד מאנשי המודיעין ואולי אף שימוש בשיטות חקירה מיוחדות כגון הקמת צוותי בקרה וביקורת חיצוניים ופנימיים שילוו את החקירה ויבטיחו שאי אפשר יהיה להטיל ספק במקצועיות החקירה. זאת מעבר לליווי כל פעולה בחקירה באישורים מצד הדרג הבכיר ביותר בארגון.

¹⁰ <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/962330457886076928>